

Krzysztof Pietrzykowski

Uniwersytet Warszawski

CHARAKTER PRAWNY UCHWAŁY ZGROMADZENIA SPÓŁKI KAPITAŁOWEJ I SPÓŁDZIELNI

1. Charakter prawny uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej i spółdzielni jest jednym z podstawowych zagadnień teoretycznych prawa spółek handlowych i prawa spółdzielczego. Nie może w tej sytuacji dziwić szczególne zainteresowanie tym zagadnieniem polskiego piśmiennictwa, które dalekie jest jednak od jedności¹. Wypowiedzi w tym zakresie można podzielić na te, które traktują uchwałę jako czynność prawną oraz te, które negują taką kwalifikację uchwały.

2. S. Wróblewski przyjmował – bez uzasadnienia – że uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni nie można uważać za czynność prawną w rozumieniu prawa prywatnego, a zasad prawa powszechnego o nieważności czynności prawnych nie można przenosić na uchwały walnego zgromadzenia².

B. Słotwiński, który w doktrynie prawa spółdzielczego reprezentuje tzw. teorię korporacyjną, pozostającą w opozycji do teorii umowy, wskazuje, że uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni jest aktem zbiorowym, dokonany w drodze głosowania przez najwyższy organ spółdzielni. Akt ten najczęściej wywołuje wewnętrzne skutki prawne. Są uchwały, które w ogóle nie wywołują skutków prawnych, lecz jedynie skutki faktyczne (np. wyrażenie podziękowania). Są jednak również uchwały, które wywołują bezpośrednie zewnętrzne skutki prawne, mianowicie uchwały o przyjęciu członka do spółdzielni, o uchyleniu wykluczenia albo wykreślenia oraz o połączeniu z inną spółdzielnią. Autor ten poza tym wskazuje, że tradycyjne konstrukcje cywilistyczne nie zawsze są przydatne w wyjaśnianiu stosunków i sytuacji prawa spółdzielczego³.

¹ Zostało ono omówione zwłaszcza przez E. Marszałkowską-Krześ, *Uchwały zgromadzeń w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2000, s. 13 i n., oraz A. Zbiegień-Turzańska, *Sankcje wadliwych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni*, Warszawa 2012, s. 4 i n. Zob. też J. Janeta, *Sprawozdanie z konferencji IV Forum Prawa Spółek 16.05.2014 r.* – „*Uchwały w spółkach handlowych*”, PPH 2014, nr 9, s. 4–5 oraz artykuły zamieszczone w tym numerze PPH.

² S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach*, Kraków 1921, s. 79 i 73.

³ B. Słotwiński, *Zagadnienia prawne samorządu spółdzielni*, Warszawa 1973, s. 181–183.

M. Gersdorf początkowo traktował uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni jako decyzje zobowiązujące zarząd do dokonania określonych czynności prawnych bądź – w sprawach wewnątrzspółdzielczych – jako *sui generis* zdarzenia prawne⁴.

A.W. Wiśniewski podkreśla, że uchwała nie jest oświadczeniem woli, chociaż stanowi akt woli spółki. Oświadczenie woli musi bowiem być złożone w imieniu podmiotu prawa i wywoływać skutki prawne dla niego, zgromadzenie zaś oczywiście nie reprezentuje spółki, ani samo nie jest podmiotem. Uchwała jest tylko wewnętrznym aktem organizacyjnym spółki, który wprowadzie sprowadza określone skutki prawne, ale nie stanowi czynności prawnej. Skoro zaś przepisy kodeksu handlowego preferują głosowanie tajne, cóż to byłoby za „czynność prawna”, której treść utajnia się, aby nikt nie mógł stwierdzić, kto oświadczenie woli właściwie złożył⁵.

B. Ziemianin⁶ przyjmuje dawną, wąską definicję czynności prawnej jako oświadczenia woli, które ma na celu wywołanie skutku prawnego w postaci powstania, zmiany lub ustania stosunku prawnego, jeżeli ustawa wiąże z tym oświadczeniem taki skutek. Konsekwentnie więc twierdzi, że tylko te uchwały organów kolegialnych osób prawnych są czynnościami prawnymi, które mają na celu wywołanie wspomnianego skutku. Oznacza to, że uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni nie są czynnościami prawnymi (a przynajmniej Autor nie podaje tu stosownych przykładów).

Stanowisko, że uchwała zgromadzenia spółki kapitałowej nie jest czynnością prawną, najszerszej uzasadnił J. Frąckowiak, który w konkluzji swoich rozważań podkreślił, że, po pierwsze, uchwały nie są podejmowane przez podmiot prawa, lecz stanowią wyraz woli organu takiej osoby. Po drugie, uchwała nie wywołuje skutków prawnych takich, jak czynność prawna, ale skutek o charakterze korporacyjnym. Nawet jeżeli uchwała jest elementem czynności prawnej dokonywanej przez spółkę, to nie jest ona oświadczeniem woli w rozumieniu kodeksu cywilnego, lecz jest to innego rodzaju oświadczenie. Po trzecie, w przypadku uchwał, inaczej niż przy czynnościach prawnych wielostronnych, nie jest wymagane zgodne oświadczenie woli wszystkich, którzy uczestniczą w jej podejmowaniu, a uchwała jest ważna, gdy zostanie podjęta w sposób określony w ustawie⁷.

3. W piśmiennictwie zdecydowanie przeważa pogląd traktujący uchwałę zgromadzenia spółki kapitałowej i spółdzielni za czynność prawną.

⁴ M. Gersdorf, *Droga sądowa w sprawach ze spółdzielczego stosunku członkostwa na tle nowego prawa spółdzielczego*, NP 1962, nr 2, s. 209.

⁵ A.W. Wiśniewski, *Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny*, t. 2, Warszawa 1991, s. 147, t. 3, Warszawa 1993, s. 216.

⁶ B. Ziemianin, *Charakter prawny uchwał kolegialnych organów osób prawnych*, PPH 2014, nr 9, s. 46–49.

⁷ J. Frąckowiak, *Uchwały zgromadzeń wspólników spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą*, PPH 2007, nr 11, s. 7; tenże, [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010, s. 121–124.

M. Gersdorf w późniejszej wypowiedzi wyróżniał pięć rodzajów uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni oraz był zdania, że czynnościami prawnymi *sensu stricto* są te uchwały, w których walne zgromadzenie reprezentuje spółdzielnię. Nie uważał za czynności prawne uchwał zawierających zalecenia o charakterze ogólnym. Uchwały zawierające rozwinięcie zasad statutowych uznawał za „przepisy wewnętrznego prawa spółdzielczego”. Uchwały konieczne do ważności czynności prawnej kwalifikował jako składniki złożonego zdarzenia prawnego. Nie traktował jako czynności prawnych uchwał zawierających polecenia czy zalecenia dla zarządu dokonania określonych czynności prawnych lub faktycznych⁸.

Następnie M. Gersdorf zmodyfikował swoje stanowisko w ten sposób, że wyróżnił pięć nieco inaczej ujętych rodzajów uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni. Wyróżnił, po pierwsze i po drugie, uchwały skierowane do organów spółdzielni lub wszystkich jej członków zawierające zalecenia o charakterze ogólnym (np. apele, wezwania do czynów społecznych, wytyczne co do kierunków działalności gospodarczej i społeczno-wychowawczej) i uchwały zawierające zalecenia dla organów spółdzielni, zwłaszcza zarządu, w określonych sprawach. Takich uchwał nie uznawał za oświadczenia woli. Trzecim rodzajem są, zdaniem M. Gersdorfa, uchwały, których podjęcie jest konieczne do dokonania przez zarząd określonej czynności prawnej (np. zbycia nieruchomości lub zakładu). Takie uchwały są niezbędnym – obok oświadczenia woli zarządu – składnikiem dokonanej przez spółdzielnię czynności prawnej, a co najmniej niezbędną jej przesłanką. Znaczenie prawne tych uchwał polega na tym, że z jednej strony po ich podjęciu zarząd jest obowiązany złożyć oświadczenie woli na zewnątrz, z drugiej strony zaś bez ich podjęcia zarząd nie może skutecznie złożyć tego oświadczenia. Pierwsza ich funkcja ma znaczenie tylko *pro foro interno*. Niewykonanie uchwały powoduje odpowiedzialność zarządu wobec spółdzielni. Natomiast druga funkcja ma znaczenie prawne w obrocie cywilnym. Czynność prawna podjęta bez tej uchwały jest nieważna. Czwartym rodzajem są uchwały rozwijające i bliżej regulujące przewidziane w statucie prawa i obowiązki wynikające ze stosunku członkostwa lub stosunków od niego pochodnych. Według M. Gersdorfa, mamy tu do czynienia ze zjawiskiem oświadczeń woli. Cechą charakterystyczną tych uchwał jest to, że dotyczą one wszystkich członków w sposób jednakowy i że obowiązują z mocy samego przystąpienia do spółdzielni. Stanowią nie tylko oświadczenie woli spółdzielni, ale są jednostronną jej czynnością prawną, wywołującą bez udziału drugiej strony skutki prawne. Jest to jednak czynność prawna swoista, jej adresatem jest bowiem każdy członek (obecny i przyszły), a więc cały kolektyw spółdzielczy. Stwarzają one ramy prawne (zasady) działania spółdzielni wobec członków w konkretnych już indywidualnych sprawach. Normatywny (generalny i abstrakcyjny) charakter omawianych uchwał pozwala je zaliczać do norm wewnętrznych prawa spółdzielczego. Piątym rodzajem są uchwały wy-

⁸ M. Gersdorf, [w:] M. Gersdorf, J. Ignatowicz, *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1966, s. 92–95.

wołujące wprost zmiany w stosunkach prawnych bez potrzeby wyrażania woli przez jeszcze inny organ spółdzielni. Są one czynnościami prawnymi *sensu stricto* i wywołują w konkretnych sprawach skutki prawne bez potrzeby sięgania do oświadczenia woli jakiegokolwiek innego organu spółdzielni. M. Gersdorf podkreślił ponadto, że oświadczeniami woli spółdzielni są również uchwały walnego zgromadzenia działającego jako organ odwoławczy w postępowaniu wewnątrzspółdzielczym⁹.

Zdaniem M. Piekarskiego, zarówno członkowie głosujący na walnym zgromadzeniu, jak i walne zgromadzenie pojęte jako „całość” w rozumieniu organu spółdzielni (osoby prawnej) zmierzają do wywołania skutków prawnych przez powzięcie i wykonanie uchwały walnego zgromadzenia. Skutki te w przeważającej mierze dotyczą praw majątkowych członków spółdzielni, jej wierzycieli, ewentualnie kontrahentów bądź osób trzecich. W tym więc zakresie pozostają w sferze prawa cywilnego. Mają one też swoisty charakter umowny z uwagi na to, że spółdzielnia powstaje w drodze umowy, a także przystąpienie do niej nowych członków ma charakter umowny i mieści w sobie poddanie się woli większości członków wyrażonej w drodze głosowania na walnym zgromadzeniu. Stąd też i uchwała walnego zgromadzenia nie jest pozbawiona swoistych cech umowy, w której „stronami” są i głosujący – wszyscy, albo – w zależności od pojmowania istoty tej czynności prawnej – ci, którzy głosowali „za” uchwałą. Pozostali zaś z góry zgodnie ze statutem wyrazili zgodę na to, że uchwała będzie i dla nich miała moc wiążącą, mimo iż głosowali „przeciw” niej. Dodać też należy, że spółdzielnia jest osobą prawną prawa cywilnego. Uchwały walnego zgromadzenia są więc czynnościami prawnymi. Stwierdzenie, że walne zgromadzenie spółdzielni nie jest upoważnione do składania oświadczeń w imieniu spółdzielni, dotyczy tylko reprezentowania spółdzielni na zewnątrz, gdyż funkcją ta należy do zarządu. Niemożność składania przez walne zgromadzenie oświadczeń woli w imieniu spółdzielni na zewnątrz zacieśnia kompetencje tego organu wyłącznie do spraw wewnątrzspółdzielczych i może stanowić argument posiłkowy za niedopuszczalnością podejmowania przez walne zgromadzenie uchwał w innych sprawach, nie pozbawia jednak uchwał walnego zgromadzenia, powziętych w wewnątrzspółdzielczych sprawach cywilnoprawnych, cech czynności prawnej. Uchwały te przecież od razu kształtują stosunki prawne wewnątrzspółdzielcze bez potrzeby osobnego zawiadomiania zainteresowanych o treści tych uchwał¹⁰.

A. Wolter wyróżnia trzy rodzaje czynności prawnych: jednostronne, dwustronne (umowy) i uchwały. Podkreśla, że uchwały organów korporacyjnych osób prawnych nie mieszczą się w formule jednostronnych czynności prawnych. Wprawdzie oddanie głosu przez osobę wchodzącą w skład organu jest jednostronnym oświadczeniem woli tej osoby, ale na powzięcie uchwały, jako czyn-

⁹ M. Gersdorf, [w:] M. Gersdorf, J. Ignatowicz, *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1985, s. 99–101.

¹⁰ M. Piekarski, *Kontrola uchwał walnych zgromadzeń spółdzielni*, NP 1962, nr 10, s. 1295–1296.

ności osoby prawnej, składa się nie jeden taki głos, lecz pewna ich suma (w wypadku walnego zgromadzenia suma nawet znaczna). Nie są to także umowy, gdyż cechą charakterystyczną uchwał organów jest to, że nie obowiązują, tak jak w wypadku umów, zasada zgodnych oświadczeń woli uczestników danej czynności prawnej. Zastępuje ją zasada woli większości (zwykłej lub kwalifikowanej), a uchwała prawidłowo podjęta wolą większości obowiązuje nie tylko członków danego organu, którzy za nią głosowali. Są to czynności prawne swoiste, a nie zdarzenia prawne innego rodzaju. A. Wolter wskazuje też, że nie wszystkie uchwały kolektywnych organów osoby prawnej stanowią czynności prawne, ale tylko te, które zmierzają do wywołania skutków prawnych¹¹.

Według Z. Radwańskiego, istnieją czynności prawne jednostronne, umowy (dwustronne lub wielostronne) oraz uchwały. Uchwały różnią się nie tylko od jednostronnych czynności prawnych, ale także od umów szeregiem cech swoistych. Przede wszystkim do podjęcia uchwały nie jest konieczne, aby wszyscy uczestnicy kolektywu wyrazili zgodę na jej podjęcie. Wystarczy, gdy treść uchwały uzyska aprobatę odpowiedniej większości osób, przy założeniu, że w głosowaniu weźmie udział (lub obecnych będzie) określona liczba osób uprawnionych (*quorum*). Jeżeli zostały spełnione te wymagania, uchwała wyraża wolę całego kolektywu – wiąże więc także tych, którzy nie brali udziału w głosowaniu albo głosowali przeciwko proponowanej uchwale. Uchwała dochodzi do skutku przez akt głosowania. Może on być przeprowadzony w różny sposób, w szczególności: jawnie, tajnie, przy użyciu urządzeń elektronicznych, ustnie, pisemnie lub przez podniesienie ręki. Oddane we właściwy sposób głosy zbiera wyłoniona osoba lub komisja (skrutacyjna), oblicza je oraz stwierdza, czy zostały spełnione przesłanki konieczne dojsia do skutku uchwały. Dopiero wtedy uchwała zostaje podjęta.

Również treść oświadczeń wyrażanych w głosowaniu wyróżnia się pewnymi odrębnościami. Po pierwsze, głosowanie pozytywne powinno być nie tylko zgodne, ale i jednobrzmiące, wyrażając prostą akceptację przedstawionego projektu uchwały. Po drugie, natura tych oświadczeń, a zwłaszcza względ na pewność obrotu prawnego, wymaga, aby były one bezwarunkowe. Z. Radwański odróżnia uchwały, które bezpośrednio i bez udziału innych organów wywołują skutek zewnętrzny, uchwały, które są wymagane do dokonania czynności prawnej przez inny organ osoby prawnej (zob. art. 17 § 1 k.s.h.) oraz uchwały, które wywołują wyłącznie skutki wewnętrzne, wpływają na strukturę i działanie samej osoby prawnej i w tym tylko sensie mogą być rozumiane jako czynności prawne. Wskazuje, że głosowanie nie jest jednostronną czynnością prawną, ponieważ samo przez się nie wywołuje żadnych skutków prawnych, jest natomiast oświadczeniem woli głosującego. Dopiero suma tych oświadczeń woli składa się na oświadczenie woli kolektywnego organu korporacyjnej osoby prawnej. Każ-

¹¹ A. Wolter, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, wyd. 8 (zaktualizował i uzupełnił J. Ignatowicz), Warszawa 1986, s. 282–283; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, wyd. 2, Warszawa 2001, s. 262–263.

dy zatem głosujący może w zasadzie powołać się na wady złożonego przez siebie oświadczenia woli (art. 82–86 k.c., aczkolwiek przepisy szczególne mogą tę kwestię regulować odmiennie). Nie zawsze jednak będzie to faktycznie możliwe (np. w razie głosowania niejawnego). Uchylenie się od skutków złożonego głosu nie powoduje jednak automatycznie nieważności podjętej uchwały, albowiem – jak wspomniano – nie obowiązuje tu zasada zgodności wszystkich oświadczeń woli. Konsekwencje takie mogłyby nastąpić dopiero wtedy, gdyby liczba nieważnych głosów była tak znaczna, że należałoby uznać, iż nie było należytego kworum lub że nie oddano wymaganej liczby głosów pozytywnych – jednym słowem, gdyby zaszły okoliczności uzasadniające uznanie całej uchwały za nieważną¹².

A. Zbiegień-Turzańska, podziеляjąc pogląd Z. Radwańskiego w kwestii wyróżnienia trzech rodzajów uchwał, podkreśla, że uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni stanowią czynności prawne, o ile zmierzają do wywołania skutków cywilnoprawnych, przy czym warunek ten uznaje za spełniony także w odniesieniu do uchwał o wewnętrznych skutkach¹³.

E. Płonka uważa, że każda uchwała walnego zgromadzenia osoby prawnej jest formą przejawienia woli tej osoby. Jeżeli jej treść jest skierowana na wywołanie skutku prawnego, jest jednocześnie oświadczeniem woli osoby prawnej, które może być jednym z elementów czynności prawnej. Uchwały niezmiernie zmierzające do wywołania skutku prawnego nie są oświadczeniami woli. Głosowanie w ramach walnego zgromadzenia nad podjęciem uchwały zawsze oznacza złożenie oświadczeń woli. Nie ulega bowiem wątpliwości, że akt głosowania nad podjęciem uchwały przez walne zgromadzenie jest przejawem woli wewnętrznej podmiotu głosującego¹⁴.

M. Safjan jest zdania, że uchwały stanowią szczególnego rodzaju czynność prawną (nie należą ani do kategorii jednostronnych, ani do kategorii wielostronnych czynności prawnych) o tyle, o ile ich celem jest wywołanie skutków prawnych. Skutki cywilnoprawne występują w relacjach wewnątrzorganizacyjnych, a niekiedy stanowią konieczną przesłankę czynności dokonywanej na zewnątrz przez upoważniony organ osoby prawnej¹⁵.

Według S. Sołtyśńskiego, brak podstaw, aby za czynności prawne uznawać jedynie uchwały o skutku zewnętrznym. Uchwały o skutku wewnętrznym również spełniają kryteria czynności prawnej, jeżeli wywołują skutki między spółką a członkiem organu (piastunem). Przeciwno uznaniu tych czynności za umowy przemawia m.in. okoliczność, że uchwały mogą być podjęte większością głosów, gdy tymczasem zawarcie umowy wymaga złożenia zgodnych oświadczeń

¹² Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, 2 wyd., Warszawa 2008, s. 176, 181–184.

¹³ A. Zbiegień-Turzańska, *Sankcje wadliwych uchwał...*, s. 11–15.

¹⁴ E. Płonka, *Uczestnictwo osób prawnych w walnym zgromadzeniu spółki kapitałowej*, PiP 1990, nr 1, s. 91.

¹⁵ M. Safjan, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz. Art. 1-449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, 8 wyd., Warszawa 2015, art. 56, nb 8. Podobnie K. Kruczałak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1996, s. 165; E. Marszałkowska-Krześ, *Uchwały zgromadzeń...*, s. 20.

woli. Uchwały organów osoby prawnej nie stanowią również oświadczeń woli. Oświadczeniami woli są natomiast akty głosowania współników. Przyjęcie poglądu, że uchwały współników (akcjonariuszy) stanowią czynności prawne, lecz nie są oświadczeniami woli, pozwala uniknąć zastosowania do nich przepisów kodeksu cywilnego o wadach oświadczenia woli (art. 82–88 k.c.). Przepisy te znajdują natomiast zastosowanie do oświadczeń woli współników (akcjonariuszy) wykonujących prawo głosu¹⁶.

S. Grzybowski wyróżnia czynności prawne jednostronne i dwustronne (a ściślej wielostronne). Podkreśla, że powziętą uchwałę wypada ocenić jako wielostronną czynność prawną, umowę o szczególnej treści. Uznaje, że oddanie głosu stanowi zawsze jednostronną czynność prawną głosującego. Każdą z tych czynności należy oceniać odrębnie, również co do ważności i skuteczności oświadczenia woli głosującego. Ustalona w ten sposób wola osoby prawnej nie wywiera jeszcze skutków prawnych wobec osób trzecich, dopóki tym osobom nie zostanie złożone odpowiednie oświadczenie woli¹⁷.

Za poglądem o wielostronnym charakterze uchwały zdaje się opowiadać również J. Szwaja, który poza tym wyróżnia następujące rodzaje uchwał spółki akcyjnej: uchwały wywołujące bezpośrednie skutki cywilnoprawne w stosunkach zewnętrznych spółki, uchwały stanowiące podstawę do dokonania przez inny organ spółki, z reguły jej zarząd, czynności prawnej (zwłaszcza umowy), wywołującej skutki cywilnoprawne w stosunkach zewnętrznych spółki, uchwały odnoszące się do sfery wewnętrznej spółki, które wywołują skutki wewnątrz spółki, lecz niekiedy wywołują lub mogą również wywołać skutki cywilnoprawne oraz uchwały, którym odmawia się charakteru czynności prawnej¹⁸.

4. Trudno jest w sposób równie skrótowy jak wyżej przedstawić poglądy P. Antoszka, który charakterowi prawnemu uchwał współników spółek kapitałowych poświęcił monografię. Poglądom tym z natury rzeczy wypada zatem poświęcić więcej uwagi.

Przede wszystkim należy podkreślić, że P. Antoszek dostrzega cywilnoprawny charakter rozważanych uchwał, co wynika już z samego tytułu jego monografii¹⁹.

¹⁶ S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. 1: *Komentarz do artykułów 1–150*, Warszawa 2012, art. 2, nb 18; tenże, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 17B: *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2010, s. 587.

¹⁷ S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego*, t. 1: *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, wyd. 2, Ossolineum 1985, s. 486–487. Podobnie J. Szajkowski, M. Tarska, [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. 2: *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz do artykułów 151–300*, Warszawa 2014, art. 249, nb 9; S. Sołtysiński, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 17B: *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2010, s. 590–591, uznaje jednak to stanowisko za dyskusyjne.

¹⁸ J. Szwaja, [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. 3: *Spółka akcyjna. Komentarz do artykułów 301–490*, Warszawa 2013, art. 249, nb 29, 42–64. Podobnie K. Zawada, *Zaskarżanie uchwał współników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu* (red. A. Nowicka), Poznań 2005, s. 595.

¹⁹ P. Antoszek, *Cywilnoprawny charakter uchwał współników spółek kapitałowych*, Warszawa 2009.

P. Antoszek wskazuje, że przy wyrażaniu woli organu wieloosobowego osoby prawnej podstawowe znaczenie ma zasada majoryzacji, zwana przez niego również zasadą większości. Za uchwałę w sensie prawnym uznaje swoiście pojęty wspólny akt woli zespołu osób będący wyrazem zdolności do działania tej grupy osób i mieszczący się w jej normatywnym obszarze działania²⁰. Następnie charakteryzuje proces podejmowania uchwały obejmujący fazę przygotowawczą (obejmującą inicjatywę podjęcia uchwały, zwołanie zgromadzenia, podejmowanie uchwał w sprawach nieobjętych porządkiem obrad lub mimo braku formalnego zwołania zgromadzenia, podejmowanie uchwał w trybie pisemnym oraz obrady wspólników) i fazę właściwą, obejmującą głosowanie na zgromadzeniu²¹. Dalej podkreśla, że głos oddany przez współnika stanowi jego oświadczenie woli, o ile uchwała, którą tworzy, stanowi czynność prawną; jednak nie każda uchwała stanowi czynność prawną, lecz tylko taka, której treść wyraża wolę wywołania skutków prawnych. Co do zasady opowiada się za kwalifikacją pojedynczego głosu jako oświadczenia woli głosującego, ale już nie jego czynności prawnej. W konkluzji jednak podaje w wątpliwość możliwość uchylenia się przez współników od skutków prawnych wadliwych oświadczeń woli na podstawie przepisów kodeksu cywilnego²².

P. Antoszek, powołując się w szczególności na poglądy A. Mączyńskiego²³ i Z. Radwańskiego²⁴, wyróżnia ze względu na skutki cywilnoprawne uchwał cztery ich grupy²⁵, poświęcając im trzy obszerne rozdziały swojej monografii. Po pierwsze, są to uchwały niezmiernie ważne do kształtowania stosunków prawnych, o charakterze czysto organizacyjnym, do których autor zalicza nie tylko zalecenia, apele, dezyderaty, rezolucje, deklaracje, wezwania itp., ale także uchwały o zatwierdzeniu sprawozdania zarządu z działalności spółki²⁶.

Drugą grupę, zdaniem P. Antoszka, stanowią uchwały dotyczące sfery wewnętrznej spółki wywołujące skutki cywilnoprawne. Są to w szczególności uchwały odnoszące się do stosunków między spółką a współnikami i członkami jej organów. Autor uznaje je za wielostronne czynności prawne, różniące się od umów tym, że do ich skuteczności nie jest wymagana zgodność oświadczeń woli wszystkich podmiotów. Zgodnie z regułami majoryzacji, przez zliczenie głosów zostaje ustalona wola organu osoby prawnej. Uchwały są podejmowane wewnątrz organizmu korporacyjnego i w oparciu o szczegółową procedurę. O ich specyfice świadczy też trudność związana z ustaleniem adresata. Nie jest dopuszczalne składanie oświadczeń woli przez współników pod warunkiem ani z zastrzeżeniem terminu. W konkluzji autor podkreśla, że specyfika uchwał wy-

²⁰ Tamże, s. 31–59.

²¹ Tamże, s. 60–109.

²² Tamże, s. 117–142.

²³ A. Mączyński, *Prawo spółdzielcze. Zarys wykładu części ogólnej*, Kraków 1981, s. 109–110.

²⁴ Z. Radwański, [w:] *System prawa...*, red. Z. Radwański..

²⁵ P. Antoszek, *Cywilnoprawny charakter...*, s. 183–186.

²⁶ Tamże, s. 271–278.

nika z konstrukcji spółki jako osoby prawnej, ze szczególnej regulacji dotyczącej zaskarżania uchwał oraz oceny możliwości uchylenia się od skutków prawnych wadliwych oświadczeń woli (art. 82–88 k.c.). W tej ostatniej kwestii opowiada się za całkowitym wyłączeniem dopuszczalności uchylenia się od skutków prawnych wadliwego oświadczenia woli²⁷.

P. Antoszek zalicza do trzeciej grupy uchwały dotyczące sfery zewnętrznej spółki stanowiące przesłankę ważności czynności prawnych dokonywanych przez zarząd (art. 17 k.s.h.). Nie podziela poglądów traktujących uchwałę zezwalającą jako zgodę osoby trzeciej, pełnomocnictwo udzielane zarządowi, część składową czynności prawnej zarządu ani akt woli spółki. Opowiada się zaś za rozumieniem charakteru rozważanej uchwały jako warunku prawnego (*conditio iuris*)²⁸.

Czwartą grupę stanowią, zdaniem P. Antoszka, uchwały bezpośrednio zmierzające do wywołania skutków cywilnoprawnych w sferze zewnętrznej spółki. Autor wskazuje tu na uchwały o połączeniu spółek i o podziale spółki, bliżej jednak charakteryzuje takie uchwały na przykładzie połączenia spółek. Podkreśla, że uchwały łączeniowe spółek zmierzają do wywołania skutków prawnych i w związku z tym należy je uznać za oświadczenia woli, jednakże niestanowiące samodzielnie czynności prawnych. Dlatego stwierdza, że uchwały takie stanowią umowę łączeniową spółek i czynność prawną w rozumieniu art. 56 i nast. k.c.²⁹

W podsumowaniu (dotyczącym uchwał w spółce jednoosobowej) P. Antoszek stwierdza, że uchwały spółek wieloosobowych, które stanowią czynności prawne, wykraczają poza tradycyjny podział takich czynności na jednostronne i umowy, oraz zgadza się z wyróżnieniem trzeciej postaci czynności prawnych w postaci uchwał. Jego zdaniem, uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych należy zaliczyć do czynności prawnych szczególnego rodzaju³⁰.

5. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, zwykle bez uzasadnienia, że uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni są czynnościami prawnymi³¹. W dwóch orzeczeniach, też zresztą bez uzasadnienia, wskazano, że wspomniane uchwały są wielostronnymi czynnościami prawnymi³². Na szczególną jednak uwagę zasługują dwie najnowsze wypowiedzi, w których Sąd Najwyższy szerzej odniósł się do charakteru prawnego omawianych uchwał.

²⁷ Tamże, s. 187–282, zwłaszcza zaś s. 279–282.

²⁸ Tamże, s. 284–326, zwłaszcza zaś s. 325–326.

²⁹ Tamże, s. 327–345.

³⁰ Tamże, s. 378.

³¹ Uchwała z dnia 4 kwietnia 1990 r., III CZP 7/90 OSNCP 1990, nr 10–11, poz. 135; uchwała z dnia 19 marca 1996 r., III CZP 20/96, OSNC 1996, nr 6, poz. 81; wyrok z dnia 21 maja 2004 r., V CK 443/03, „Monitor Spółdzielczy” 2004, nr 5, s. 14; wyrok z dnia 28 lipca 2005 r., V CK 26/05, Lex, nr 186921.

³² Wyrok z dnia 13 lutego 2004 r., II CK 438/02, OSP 2006, nr 5, poz. 53; wyrok z dnia 4 stycznia 2007 r., III CSK 238/07, „Prawo Spółek” 2008, nr 9, s. 55.

W wyroku z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 640/13³³, Sąd Najwyższy przyjął, że uchwały zgromadzenia wspólników nie można uznać za czynność prawną, do której mają zastosowanie wprost przepisy dotyczące czynności prawnych, a w szczególności umów. Uchwała jest, podobnie jak czynność prawna, zdarzeniem prawnym, bo w jej skład wchodzi oświadczenia woli, i wywołuje skutki prawne. Jest to jednak czynność prawna szczególna, do której przepisy o czynnościach prawnych można stosować tylko wtedy, gdy ustawa nie reguluje odrębnie sposobu podejmowania uchwały i skutków, do jakich ona prowadzi. Te odrębności wynikają z odmiennych funkcji, jakie pełnią czynności prawne i uchwały. Czynności prawne prowadzą do powstania, zmiany lub ustania stosunków prawnych przede wszystkim pomiędzy odrębnymi podmiotami, natomiast uchwały zgromadzenia wspólników spółki kapitałowej są źródłem powstania, zmiany lub ustania stosunków wewnątrz spółki. Uchwały są więc czynnościami prawnymi wewnątrz korporacyjnymi. Z tego względu wymagania dotyczące podejmowania uchwał i ich unieważniania są w kodeksie spółek handlowych uregulowane inaczej niż wymagania skutecznego dokonania czynności prawnych i ich unieważniania określone przede wszystkim w kodeksie cywilnym. Należy także, zdaniem Sądu Najwyższego, zwrócić uwagę, że inna jest rola oświadczenia woli w umowie i uchwale. Umowa staje się skuteczna, gdy dochodzi do uzgodnienia oświadczeń woli stron umowy, uchwała natomiast jest skuteczna, gdy zostanie za nią oddana wymagana większość głosów. Z tego względu pozbawione podstaw jest posługiwanie się przy wykładni uchwał przepisem art. 65 k.c. Badanie przy uchwałach, jaki był zgodny zamiar wspólników, którzy brali udział w głosowaniu, i jaki był cel uchwały, nie ma znaczenia, gdyż o tym decydują nie wszyscy wspólnicy, ale ci, którzy mają większość potrzebną do przyjęcia uchwały.

W uzasadnieniu uchwały z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 78/15³⁴, Sąd Najwyższy stwierdził, że w piśmiennictwie przeważający, a w orzecznictwie jednolity jest pogląd, że uchwała zgromadzenia spółki kapitałowej albo spółdzielni jest czynnością prawną. Podkreślił, że dawniej w piśmiennictwie twierdzono, iż czynnością prawną jest stan faktyczny, w którego skład wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, zmierzające do ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku cywilnoprawnego. Obecnie wskazuje się, że czynnością prawną jest stan faktyczny, w skład którego wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, zmierzające do wywołania określonych skutków cywilnoprawnych. Nowa definicja z pewnością lepiej pozwala objąć zakresem czynności prawnej również uchwały kolegialnych organów osób prawnych, a ściślej tylko te, które wywołują skutki cywilnoprawne. Trzeba bowiem podkreślić, że podjęcie uchwały np. przez zgromadzenie spółki kapitałowej albo spółdzielni często powoduje inne skutki cywilnoprawne niż ustanowienie, zmiana lub zniesienie stosunku cywilnoprawnego. Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK

³³ OSNC 2015, nr 6, poz. 75.

³⁴ Biul. SN 2015, nr 11, s. 10–11.

640/13, przyjmując, że uchwały zgromadzenia wspólników spółki kapitałowej są źródłem powstania, zmiany lub ustania stosunków wewnątrz spółki, w związku z czym są one wewnątrz korporacyjnymi czynnościami prawnymi. Stwierdzenie to jest zbyt kategoriyczne, zważywszy, że niektóre uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej albo spółdzielni wykraczają poza relacje istniejące wewnątrz korporacji i odnoszą się do sytuacji prawnej osób trzecich. Tytułem przykładu można wskazać na uchwałę walnego zgromadzenia spółdzielni wyrażającą zgodę na zbycie nieruchomości (art. 38 § 1 pkt 5 pr. spółdz. oraz art. 228 pkt 4 i art. 393 pkt 4 k.s.h.).

Dalej Sąd Najwyższy w uzasadnieniu omawianej uchwały odniósł się do dwóch orzeczeń uznających uchwałę zgromadzenia spółki kapitałowej za wielostronną czynność prawną (wyroki z dnia 13 lutego 2004 r., II CK 438/02 i z dnia 4 stycznia 2008 r., III CSK 238/07). Podkreślił, że pogląd ten nie został jednak uzasadniony, dlatego można jedynie domyślać się, że chodziło o zwrócenie uwagi na sposób wyrażania woli przez kolegialny organ osoby prawnej. Podjęcie uchwały wiąże się z zachowaniem wymagań proceduralnych, uregulowanych w ustawie i statucie (umowie spółki) oraz związanych ze zwołaniem posiedzenia organu i obradowania na nim. Uchwała jest podejmowana w wyniku głosowania, a oddanie głosu jest niewątpliwie oświadczeniem woli członka określonego organu. Według więc omawianego poglądu, uchwała jest zapewne taką czynnością prawną, na którą składają się jednostkowe oświadczenia woli osób głosujących za wnioskiem albo – zgodnie z zasadą majoryzacji – wszystkich osób uczestniczących w głosowaniu. Mogłoby to paradoksalnie oznaczać, że w wypadku wystąpienia przez uprawnioną osobę do sądu z powództwem o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo ustalenie nieistnienia uchwały, stroną pozwaną powinna być nie spółka kapitałowa albo spółdzielnia, ale członkowie danego organu głosujący za uchwałą albo wszyscy jego członkowie.

Następnie Sąd Najwyższy w uzasadnieniu omawianej uchwały odniósł się do art. 38 k.c., zgodnie z którym osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie. Wspomniane działanie polega m.in. na podejmowaniu uchwał przez organy w granicach ich ustawowych i statutowych kompetencji. Uchwały – jeżeli zmierzają do wywołania skutków cywilnoprawnych – są czynnościami prawnymi spółki kapitałowej albo spółdzielni jako osoby prawnej.

6. Od wielu lat bronię poglądu, że uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni (zgromadzenia spółki kapitałowej), choć oczywiście nie wszystkie (o czym niżej), są z reguły oświadczeniami woli i czynnościami prawnymi jednostronnymi, rzadziej zaś – oświadczeniami woli wchodzącymi w skład czynności prawnej dwustronnej (umowy; jako przykład podawałem tu połączenie się spółdzielni)³⁵.

³⁵ K. Pietrzykowski, *Powstanie i ustanie stosunku członkostwa w spółdzielni*, Warszawa 1990, s. 251–252; tenże, *Bezwzględnie nieważne uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni (de lege lata i de lege ferenda)*, [w:] *Prace z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Janusza Pietrzykowskiego*, red. Z. Banaszczyk,

Na wstępie wypada odnieść się do poglądów negujących kwalifikację rozważanych uchwał jako czynności prawnych. Polemika ze stanowiskiem S. Wróblewskiego jest utrudniona, skoro nie zawiera ono żadnego uzasadnienia i ma współcześnie już tylko znaczenie historyczne. M. Gersdorf odstąpił od wcześniejszego poglądu traktującego uchwałę walnego zgromadzenia spółdzielni jako *sui generis* zdarzenia prawnego. Wypowiedź B. Słotwińskiego zawiera wiele trafnych spostrzeżeń, poza tym jednak, że nie wiadomo, dlaczego nie uważa on rozważanej uchwały za czynność prawną. Pogląd A.W. Wiśniewskiego pozostaje w sprzeczności z art. 38 k.c. (o czym niżej). Pogląd B. Ziemanina jest nie do przyjęcia, gdyż autor ten posługuje się wadliwą, niespotykaną obecnie definicją czynności prawnej. Również J. Frąckowiak odstąpił od swojego wcześniejszego poglądu i obecnie jego stanowisko, co do zasady zbieżne z uzasadnieniem wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 640/13, polega na traktowaniu uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych jako czynności prawnych wewnątrz korporacyjnych³⁶. Wracając zaś do wyżej omówionego, wcześniejszego poglądu J. Frąckowiaka, należy podkreślić, że zawiera on wiele cennych spostrzeżeń. Trafna jest też jedna z trzech podstawowych tez, że w przypadku uchwał, inaczej niż przy czynnościach prawnych, nie jest wymagane zgodne oświadczenie woli wszystkich osób uczestniczących w ich podejmowaniu, a uchwała jest ważna, gdy zostanie podjęta w sposób określony w ustawie. Nie można natomiast zgodzić się z pozostałymi tezami, że, po pierwsze, uchwały nie są podejmowane przez podmiot prawa, lecz stanowią wyraz woli organu takiego podmiotu (jw. – art. 38 k.c.), i, po drugie, że są oświadczeniami „innego rodzaju” niż oświadczenia woli.

Jak już wyżej wskazano, obecnie w piśmiennictwie i orzecznictwie dominują poglądy traktujące uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni jako czynności prawne wielostronne albo czynności prawne niebędące ani czynnościami jednostronnymi, ani dwustronnymi (wielostronnymi). Poglądy te, moim zdaniem, zostały oparte na wątpliwych założeniach teoretycznych, mianowicie na przesadnym akcentowaniu sposobu podejmowania aktu woli i wyrażania jej na zewnątrz przez korporacyjną osobę prawną oraz na przywiązywaniu nadmiernego znaczenia do skutków poszczególnych rodzajów uchwał, co niewątpliwie ma istotny walor poznawczy, jednakże nie wpływa na określenie charakteru prawnego uchwał.

Pojęcia „oświadczenia woli” i „czynności prawnej” są określeniami ustawowymi, z których pierwsze zostało zdefiniowane w kodeksie cywilnym, a drugie nie zostało. Należy podkreślić, że z pewnością nie są to synonimy, chociaż wyjąt-

Warszawa 2000, s. 205–206; tenże, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 4: *Prawo rzeczowe*, red. E. Gniewek, 3 wyd. 3, Warszawa 2012, s. 324–326; M. Wrzolek-Romańczuk, K. Pietrzykowski, *Dopuszczalność odwołania walnego zgromadzenia (zgromadzenie wspólników)*, PPH 2000, nr 12, s. 4–5.

³⁶ J. Frąckowiak, *Charakter prawny uchwał organów spółek kapitałowych a ich zaskarżalność*, PPH 2014, nr 9, s. 29. Por. też niepublikowane wystąpienie autora w czasie X Zjazdu Katedr Prawa Handlowego w Rzeszowie w dniach 24–25 września 2015 r.

kowo można je utożsamiać, np. w wypadku konsensualnej czynności prawnej jednostronnej. Co do zasady jednak pojęcie czynności prawnej należy uznać za szersze od pojęcia oświadczenia woli. Po pierwsze, oświadczenie woli jest koniecznym składnikiem czynności prawnej, nie ma zatem czynności prawnej bez oświadczenia woli. Po drugie, czynność prawna może obejmować – i w praktyce zwykle obejmuje – więcej niż jedno oświadczenie woli. Po trzecie, istnieją oświadczenia woli niebędące czynnościami prawnymi, a jako ich przykład trafnie podaje się głosy oddane na zgromadzeniu spółki kapitałowej i spółdzielni³⁷.

Zgodnie z przeważającym poglądem piśmiennictwa, czynnością prawną jest stan faktyczny, w którego skład wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, stanowiące uzewnętrzną decyzję podmiotu prawa cywilnego wywołania określonych skutków cywilnoprawnych, z którym to stanem faktycznym ustawa wiąże skutki wyrażone w tym oświadczeniu, a także skutki prawne oświadczeniem woli nieobjęte, lecz wynikające z ustawy, zasad współżycia społecznego lub ustalonych zwyczajów. Czynność prawna jest więc takim zdarzeniem prawnym, które polega na świadomym zachowaniu się osoby fizycznej (organu osoby prawnej), w którym przejawia się dążenie do osiągnięcia określonych skutków cywilnoprawnych. Oświadczenie woli jest istotną (a bliżej: niezbędną) częścią składową czynności prawnej³⁸. Zostało ono zdefiniowane w art. 60 k.c.: „Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny, w tym również przez ujawnienie tej woli w postaci elektronicznej (oświadczenie woli)”. Z. Radwański trafnie w związku z tym podkreśla, że w polskim prawie cywilnym nie mówi się bezpośrednio o „woli”, lecz o „woli wyrażonej”, co określa się mianem „oświadczenia woli” (art. 60 k.c.). W rozważaniach prawnych zagadnienie woli osoby dokonującej czynności prawnej pojawia się tylko w takim aspekcie³⁹. Inaczej mówiąc, w wypadkach niezgodności między wolą (wolą wewnętrzną, aktem woli) a przejawem woli pierwszeństwo należy przyznać w zasadzie (tj. z uwzględnieniem wyjątków dotyczących zwłaszcza wad oświadczenia woli oraz regulacji szczególnych, np. w zakresie testamentu) przejawowi woli⁴⁰.

Oświadczenia woli mogą być składane np. przez pojedyncze osoby fizyczne albo grupy (zespoły) osób znajdujących się po określonej stronie umowy. Na przykład kilka osób nabywa wspólnie określoną rzecz na własność, w wyniku czego powstaje między nimi stosunek współwłasności. W takim wypadku złożenie oświadczenia woli wymaga jedności tych osób.

³⁷ Zob. też A. Zbiegień-Turzańska, *Sankcje wadliwych...*, s. 3–4.

³⁸ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 253; Zob. też S. Grzybowski, [w:] *System prawa...*, red. S. Grzybowski, s. 479–480.

³⁹ Z. Radwański, *System prawa...*, red. Z. Radwański, s. 14.

⁴⁰ Zob. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 256–260; S. Grzybowski, *System prawa...*, red. S. Grzybowski, s. 483–485.

Podobnie należy też ocenić dokonywanie przez współwłaścicieli czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu nieruchomością wspólną. Według art. 19 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali⁴¹, jeżeli liczba lokali wyodrębnionych i lokali niewyodrębnionych, należących nadal do dotychczasowego właściciela, nie jest większa niż siedem, do zarządu nieruchomością wspólną mają odpowiednie zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego i kodeksu postępowania cywilnego o współwłasności. Natomiast, zgodnie z art. 18 ust. 1, art. 19 *a contrario* i art. 22 ust. 2 i 3 tej ustawy, jeżeli liczba lokali wyodrębnionych i lokali niewyodrębnionych, należących nadal do dotychczasowego właściciela, jest większa niż siedem, a właściciele lokali nie określili w umowie o ustanowieniu odrębnej własności lokali albo w umowie zawartej później w formie aktu notarialnego sposobu zarządu nieruchomością wspólną, do podjęcia przez zarząd czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu potrzebna jest uchwała właścicieli lokali wyrażająca zgodę na dokonanie tej czynności oraz udzielająca zarządowi pełnomocnictwa do zawierania umów stanowiących czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu w formie prawem przewidzianej. W zależności od liczby lokali oraz zawarcia albo niezawarcia przez właścicieli lokali umowy określającej sposób zarządu nieruchomością wspólną, właściciele w sprawach przekraczających zarząd nieruchomością wspólną decydują albo jednomyślnie, albo większością głosów. Różnica między tymi sytuacjami polega na sposobie podjęcia aktu woli i wyrażenia go na zewnątrz, a więc na sposobie osiągnięcia porozumienia między właścicielami, a nie na odmiennym charakterze lub rodzaju czynności prawnej, w skład której wchodzi oświadczenie woli. W obu wypadkach czynnością prawną będzie np. rozporządzenie przedmiotem współwłasności, tyle, że w pierwszej sytuacji współwłaściciele będą samodzielnie stroną umowy, w drugiej zaś na podstawie podjętej przez nich uchwały będą reprezentowani w umowie przez zarząd albo zarządcę (zob. art. 18 ust. 1 *in fine* ustawy o własności lokali).

Sposób podjęcia aktu woli i wyrażenia go na zewnątrz analogicznie przedstawia się w wypadku podejmowania uchwał przez zgromadzenia spółek kapitałowych i spółdzielni, chociaż bez wątpienia jest on zdecydowanie bardziej złożony niż według ustawy o własności lokali. Należy tu wymienić w szczególności takie zagadnienia, jak uprawnienie do udziału w zgromadzeniu, tryb zwoływania posiedzeń, czas, miejsce i porządek obrad, sposób podejmowania uchwał, w tym m.in. głosowanie osobiste albo przez pełnomocnika, kworum, głosowanie jawne albo tajne, sposób obliczania wymaganej większości głosów (większość zwykła albo kwalifikowana, względna albo bezwzględna), a ponadto protokołowanie uchwał, sankcje wadliwych uchwał oraz ich zaskarżanie do sądu. W odniesieniu do zgromadzeń spółek kapitałowych można też dodatkowo wskazać na podejmowanie uchwał na zgromadzeniu współników albo pisemnie, głosowanie korespondencyjne lub przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej

⁴¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1892.

w publicznej spółce akcyjnej, siłą głosu czy odmienne głosowanie z każdej z posiadanych akcji. Może tu także wchodzić w rachubę np. oddzielne głosowanie w każdej grupie akcjonariuszy oraz głosowanie na walnym zgromadzeniu spółdzielni mieszkaniowej podzielonym na części. W szczególności uchwała zgromadzenia spółki kapitałowej i spółdzielni zostaje podjęta, gdy za wnioskiem opowie się, zgodnie z zasadą majoryzacji, wymagana większość członków (wspólników, akcjonariuszy). Moim zdaniem, uchwała zostaje podjęta również wtedy, gdy wspomniana większość opowie się przeciwko wnioskowi. Nie rozwijam jednak zagadnienia tzw. uchwał negatywnych, spornego w piśmiennictwie, gdyż nie jest to potrzebne do wyjaśnienia charakteru prawnego uchwały.

Zgodnie z art. 38 k.c., „Osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie.”. *Lege non distingente* przepis ten dotyczy wszystkich organów spółek kapitałowych i spółdzielni, wszystkie bowiem działają w granicach swoich ustawowych i statutowych (umownych) kompetencji. Wyraża on tzw. teorię organów osoby prawnej, zgodnie z którą do tworzenia i urzeczywistniania woli osoby prawnej powołane są jednostki wchodzące w skład jej organów. Z psychologicznego punktu widzenia wola organu jest wolą jednostki lub zespołu ludzi tworzących organ, natomiast z prawnego punktu widzenia stanowi ona wolę osoby prawnej. Organ nie może stać się samodzielnym podmiotem stosunku cywilnoprawnego, podmiotem takim może bowiem być tylko sama osoba prawna. Zachowanie się jednostek, stanowiących kompetentny w danym zakresie organ osoby prawnej i działających jako organ tej osoby, należy traktować jako oświadczenie woli samej osoby prawnej, co ma znaczenie m.in. przy rozstrzygnięciu zagadnień związanych z przypisaniem osobie prawnej wady oświadczenia woli⁴².

Przedstawione spostrzeżenia, dotyczące daleko idących odrębności w zakresie sposobu podejmowania aktu woli i wyrażania go na zewnątrz oraz teorii organów, odnoszą się do uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni traktowanych wyłącznie jako oświadczenia woli, a nie jako czynności prawne. W tej sytuacji nie można mówić o uchwałach ani jako trzecim rodzaju czynności prawnych, obok czynności jednostronnych i dwustronnych (wielostronnych), ani jako czynnościach prawnych wielostronnych⁴³. Takie bowiem ich traktowanie

⁴² M. Pazdan, *Niektóre konsekwencje teorii organów osoby prawnej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Nr 5. Prace Prawnicze I, Katowice 1969, s. 205–206, 220 i n.; tenże, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz. Art. 1-449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, 8 wyd., Warszawa 2015, art. 38, Nb 2 i 5. Zob. też W. Popiołek, *Charakter prawny uchwał wspólników i organów spółek handlowych*, PPH 2014, nr 9, s. 17, który podkreśla, że, po pierwsze, uchwały zgromadzeń mogą wyrażać wolę spółki jako osoby prawnej, oraz, po drugie, dochodzą do skutku niejako dwuetapowo, przy czym pierwszy etap stanowią oświadczenia woli uczestników głosowania, drugim zaś etapem jest „suma” czy też „synteza” pojedynczych oświadczeń woli.

⁴³ O przekonywującej krytyce koncepcji uchwał jako czynności prawnych wielostronnych zob. P. Antoszek, *Cywilnoprawny charakter...*, s. 173–175. Jestem zresztą zdania – w związku z określeniem charakteru prawnego umowy o założenie spółdzielni oraz umowy spółki cywilnej – że *de lege lata* w ogóle nie ma podstaw do wyróżniania kategorii czynności prawnych wielostronnych. Zob. K. Pie-

polega na nieporozumieniu i wynika z niedostatecznego odróżniania oświadczenia woli od czynności prawnej.

7. Uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni można podzielić na dwa rodzaje, w zależności od tego, czy wywołują one skutki cywilnoprawne⁴⁴.

Takie uchwały, które nie wywołują skutków cywilnoprawnych, nie są ani oświadczeniami woli spółki kapitałowej i spółdzielni, ani w konsekwencji czynnościami prawnymi, i w związku z tym nie stosuje się do nich przepisów kodeksu spółek handlowych ani prawa spółdzielczego o uchwałach, ani też przepisów kodeksu cywilnego o czynnościach prawnych. Są to, zgodnie z przytoczonymi wyżej wypowiedziami w piśmiennictwie, zalecenia, apele, wytyczne, dezyderaty, rezolucje, deklaracje, wezwania itp. Nie jest np. uchwałą zgromadzenia podziękowanie wyrażone ustępującym członkom zarządu po uprzednim udzieleniu im absolutorium. Nietrafnie natomiast przyjął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 marca 2002 r., III CKN 989/00⁴⁵, że uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni w przedmiocie udzielenia absolutorium członkom zarządu nie wywołuje skutków cywilnoprawnych, ma ona bowiem charakter oświadczenia wiedzy opartego na uznaniu, a nie oświadczenia woli, zatem nie jest czynnością prawną. Nietrafnie też stwierdził P. Antoszek, że nie są czynnościami prawnymi uchwały o zatwierdzeniu sprawozdania zarządu z działalności spółki⁴⁶.

Drugim rodzajem uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni są te, które wywołują skutki cywilnoprawne, mianowicie – w nawiązaniu do poglądów P. Antoszka – skutki dotyczące sfery wewnętrznej spółki albo sfery zewnętrznej spółki i stanowią przesłankę ważności czynności prawnych dokonywanych przez zarząd, czy też bezpośrednio zmierzają do wywołania skutków cywilnoprawnych w sferze zewnętrznej spółki. Są one, moim zdaniem, albo (z reguły) jednostronnymi czynnościami prawnymi spółki handlowej i spółdzielni, albo też (rzadziej) oświadczeniami woli spółki handlowej i spółdzielni wchodzącymi w skład czynności prawnej dwustronnej (umowy). W pełni podzielam stanowisko P. Antoszka, że przykładem umowy jest łączenie się spółek. Analogicznym przykładem jest również łączenie się spółdzielni. W obu jednak wypadkach skutek połączenia następuje z dniem wpisania połączenia do właściwego rejestru (art. 493 § 2 k.s.h., art. 99 pr. spółdz.). Innym przykładem umowy, w której spółdzielnia jest reprezentowana przez walne zgromadzenie, jest przyjęcie w poczet członków spółdzielni w wypadku, gdy – zgodnie ze statutem – ten właśnie organ jest uprawniony do przyjmowania członków (art. 17 § 4 pr. spółdz.).

trzykowski, *Powstanie...*, s. 97; tenże, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2: *Komentarz. Art. 450-1088. Przepisy wprowadzające*, red. K. Pietrzykowski, 8 wyd., Warszawa 2015, art. 860, nb 31.

⁴⁴ Zob. też Z. Kuniewicz, *Wybrane zagadnienia dotyczące podstaw zaskarżenia uchwał zgromadzeń wspólnot spółek kapitałowych*, PPH 2014, nr 9, s. 40.

⁴⁵ Lex, nr 54491.

⁴⁶ P. Antoszek, *Cywilnoprawny charakter...*, s. 271–278. Odmienne i trafnie uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1996 r., III CZP 20/96, OSNC 1996, nr 6, poz. 81.

8. Odrebnym zagadnieniem jest stosowanie do uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni przepisów kodeksu cywilnego o czynnościach prawnych.

Skoro wspomniane uchwały są z reguły czynnościami prawnymi jednostronnymi, z natury rzeczy nie mają do nich zastosowania przepisy dotyczące zawierania umów. Tak więc przykładowo w zakresie wykładni uchwał jako oświadczeń woli stosuje się art. 65 § 1 k.c., nie stosuje się zaś art. 65 § 2 k.c., który dotyczy wykładni umów, z wyjątkiem sytuacji, gdy uchwała jest składnikiem umowy. W tym ostatnim wypadku powstaje też problem stosowania przepisów art. 66 i nast. k.c. o zawarciu umowy. Łączenie się spółek albo spółdzielni może być przedmiotem negocjacji zainteresowanych podmiotów. Z kolei w wypadku umowy o przyjęcie do spółdzielni przyjmuje się, że deklaracja członkowska (art. 16 pr. spółdz.) jest ofertą⁴⁷.

Uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni jako jednostronne czynności prawne z reguły nie są składane innej osobie (art. 61 k.c.)⁴⁸. B. Słotwiński przyjmuje, że nawet w wypadku, gdy uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni wywołuje bezpośrednie skutki prawne, nie zawsze są spełnione wszystkie wymagania art. 61 k.c., bowiem w razie przyjęcia członka do spółdzielni oraz jego wykluczenia albo wykreślenia ze spółdzielni uchwała walnego zgromadzenia wywołuje skutki prawne bez względu na to, czy lub kiedy zainteresowany dowie się o treści tej uchwały⁴⁹. Należy w związku z tym podkreślić, że art. 17 § 3 i art. 24 § 5 pr. spółdz. przewidują obowiązek spółdzielni zawiadomienia zainteresowanej osoby o jej przyjęciu oraz wykluczeniu albo wykreśleniu.

Powstaje z kolei pytanie, czy na podstawie art. 64 k.c. sąd może wydać orzeczenie zastępujące uchwałę zgromadzenia spółki kapitałowej i spółdzielni. M. Jasiakiewicz⁵⁰ podaje wynikający z art. 624 § 1 i 2 k.s.h. przykład tzw. uchwały przymusowej, dotyczący obowiązku podjęcia przez spółkę kapitałową, o której mowa w art. 612 k.s.h., uchwały w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego. Autor ten podaje ponadto przykład art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji⁵¹ (związanie walnego zgromadzenia spółki akcyjnej wyborem członków rady nadzorczej dokonany przez pracowników) i krytycznie w związku z tym omawia wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 17 lutego 2012 r., I ACa 35/12⁵². Na tle prawa spółdzielczego trzeba podkreślić, że w wypadku, gdy zainteresowanej osobie przysługuje roszczenie o przyjęcie do spółdzielni, a organem właściwym do przyjmowania członków jest walne zgromadzenie, sąd, uwzględniając powództwo, wydaje orzeczenie zastępujące

⁴⁷ K. Pietrzykowski, *Powstanie...*, s. 106–107.

⁴⁸ Zob. też M. Jasiakiewicz, *Wybrane problemy stosowania art. 64 k.c. do uchwał przymusowych niepodjętych przez zgromadzenie wspólników spółki kapitałowej*, PPH 2014, nr 10, s. 47.

⁴⁹ B. Słotwiński, *Zagadnienia prawne...*, s. 181.

⁵⁰ M. Jasiakiewicz, *Wybrane problemy...*, s. 46–48.

⁵¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 747 z późn. zm.

⁵² Lex, nr 1120032.

uchwałę walnego zgromadzenia spółdzielni. Podobnie jest wtedy, gdy sąd, w razie podjęcia przez walne zgromadzenie uchwały odmawiającej podziału spółdzielni na żądanie mniejszości albo uchwały o podziale naruszającej istotne interesy członków występujących z żądaniem podziału, albo w razie nierozpatrzenia przez walne zgromadzenie zgłoszonego przez członków żądania w terminie trzech miesięcy od dnia jego doręczenia, wydaje orzeczenie zastępujące uchwałę o podziale (art. 108a § 4 i 5 pr. spółdz.).

Poza zakresem rozważań w niniejszym opracowaniu pozostawiam problem, czy i ewentualnie w jakim zakresie do uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni stosuje się przepisy art. 58 k.c., mimo szczególnych regulacji zamieszczonych w art. 249 i nast. k.s.h, art. 422 i nast. k.s.h oraz art. 42 pr. spółdz. Nie omawiam też zagadnienia wpływu wad oświadczenia woli osób uczestniczących w głosowaniu na ważność uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni⁵³. Są to złożone kwestie wymagające odrębnego przedstawienia.

9. W konkluzji niniejszych rozważań dochodzę do następujących wniosków. Po pierwsze, uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni, jeżeli zmierzają do wywołania skutków cywilnoprawnych, są oświadczeniami woli osób prawnych (art. 38 k.c.). Po drugie, swoistość wspomnianych uchwał przejawia się w szczególnym sposobie składania oświadczenia woli, mianowicie podjęcia aktu woli i wyrażenia go na zewnątrz zgodnie z określonymi w ustawie i statucie (umowie) regułami zwoływania posiedzeń, obradowania na zgromadzeniu i głosowania uwzględniającego zasadę majoryzacji. Po trzecie, oświadczenie woli, złożone w ten sposób przez spółkę kapitałową i spółdzielnię, jest albo jej czynnością prawną jednostronną, albo składnikiem czynności prawnej dwustronnej (umowy).

Krzysztof Pietrzykowski

LEGAL NATURE OF A RESOLUTION ADOPTED AT THE MEETING OF A CAPITAL COMPANY OR A COOPERATIVE

The legal nature of resolutions adopted at the meetings of capital companies and cooperatives is one of the basic theoretical issues of company law and cooperative law. The Author comes to the following conclusions of his considerations. Firstly, the resolutions adopted at meetings of capital companies or cooperatives, if they intend to have effects on civil law, are the statements of legal persons' will (art. 38 of the Civil Code). Secondly, the specificity of these resolutions is manifested in a particular way of making a declaration of will, namely, by taking the act of will and expressing it out in accordance with rules of convening meetings that are specified by law and agreements, debating at meetings and

⁵³ Zob. np. K. Pietrzykowski, *Bezwzględnie nieważne...*, s. 217–219.

voting with the majority rule. Thirdly, a statement of will made that way by a capital company or a cooperative is its legal unilateral action or a component of a bilateral legal action (agreement).